

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.1.27>

SPECYFIKA PRZEPROWADZANIA EKSPERTYZ SĄDOWYCH W DOCHODZENIU WYKROCZEŃ KARNYCH POPEŁNIONYCH PRZEZ PODPALENIE

Andrii Lisitskyi

*kandydat na stopień naukowy doktora filozofii Katedry
Kryminalistyki i Medycyny Sądowej Narodowej Akademii
Spraw Wewnętrznych (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-9908-6267
e-mail: Andrii_Lisitskyi@ukr.net*

Adnotacja. Celem artykułu jest ujawnienie celu, zadań ekspertyzy sądowej w dochodzeniu wykroczeń karnych popełnionych przez podpalenie, specyfiki rozwiązywania aktualnych problemów praktycznych w tych warunkach. W postępowaniach karnych dotyczących wykroczeń karnych popełnionych przez podpalenie opinia biegłego jest ważnym źródłem dowodów. Do obiecujących kierunków rozwoju kryminalistyki w postępowaniach karnych dotyczących wykroczeń karnych popełnionych przez podpalenie należą: badanie prawidłowości powstawania i rozwoju zarejestrowanych rodzajów ekspertyz sądowych, poszerzenie ich możliwości; wzmocnienie podstawy teorii ekspertyzy sądowej; rozwój i doskonalenie środków, metod i technik działalności eksperckiej; rozwój oprogramowania ekspertyz sądowych; przewidywanie procesów zachodzących w praktycznej działalności eksperckiej i zadań badań naukowych w dziedzinie ekspertyzy sądowej. Szczególną uwagę należy zwrócić na gromadzenie materiałów – dowodów rzeczowych w celu zapewnienia procesu przeprowadzania ekspertyz sądowych. Warunkiem jest jakościowe i skuteczne przeprowadzenie oględzin miejsca zdarzenia i innych czynności dochodzeniowych (poszukiwawczych).

Słowa kluczowe: ekspertyza sądowa, podpalenie, wiedza specjalistyczna, opinia biegłego, dochodzenie.

FEATURES OF FORENSIC EXAMINATIONS DURING THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED BY ARSON

Andrii Lisitskyi

*Candidate of Philosophy of the Department Forensics and Forensic
Medicine of the National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-9908-6267
e-mail: Andrii_Lisitskyi@ukr.net*

Abstract. The purpose of the article is to reveal the purpose, tasks of forensic examination in the investigation of criminal offenses committed by arson, the peculiarities of solving current practical problems under these conditions. In criminal proceedings for criminal offenses committed by arson, the expert's opinion is an important source of evidence. Promising areas for the development of forensic science in criminal proceedings for criminal offenses committed by arson include: study of patterns of formation and development of registered types of forensic science, expanding their capabilities; strengthening the basis of the theory of forensic science; development and improvement of means, methods and techniques of expert activity; development of software for forensic examinations; forecasting of the processes occurring in expert practical activity and tasks of scientific researches in the field of forensic examination. Particular attention should be paid to the collection of materials – physical evidence to ensure the process of forensic examinations. The prerequisite is a quality and effective inspection of the scene and other investigative (search) actions.

Key words: forensic examination, arson, special knowledge, expert opinion, investigation.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Андрій Лісіцький

*здобувач наукового ступеня доктора філософії кафедри
криміналістики та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-9908-6267
e-mail: Andrii_Lisitskyi@ukr.net*

Анотація. Метою статті є розкриття мети, завдань судової експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, особливостей вирішення актуальних практичних завдань за даних умов. У кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, висновки експерта є важливим джерелом доказів. До перспективних напрямів розвитку судової експертизи у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, належать: вивчення закономірнос-

тей формування та розвитку зареєстрованих видів судових експертиз, розширення їх можливостей; зміцнення основи теорії судової експертизи; розробка і удосконалення засобів, методів і методик експертної діяльності; розробка програмного забезпечення судових експертиз; прогнозування процесів, що відбуваються в експертній практичній діяльності і завдань наукових досліджень в галузі судової експертизи. Окрема увага повинна бути звернена на збирання матеріалів – речових доказів для забезпечення процесу проведення судових експертиз. Передумовою є якісне та ефективне проведення огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: судова експертиза, підпал, спеціальні знання, висновок експерта, розслідування.

Постановка проблеми. Розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, здійснюється шляхом проведення комплексу процесуальних дій та непроцесуальних заходів, центральну частину яких займають слідчі (розшукові) дії. Серед переліку слідчих (розшукових) дій ключове значення для встановлення істини має судова експертиза та висновок експерта як джерело доказів у кримінальному провадженні.

Розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, є актуальним завданням для правоохоронних органів, адже свідчить про застосування загальнонебезпечного способу, впливає на кваліфікацію кримінального правопорушення. Наприклад, стаття 194 Кримінального кодексу (КК) України передбачає настання кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження майна. За умови вчинення таких діянь шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом йдеться про кваліфікований склад кримінального правопорушення і відповідальність настає за ч. 2 ст. 194 КК України. Статистичні дані Офісу Генерального прокурора підкреслюють актуальність проблематики, адже у 2020 році, щодо умисного знищення або пошкодження майна вчиненого шляхом підпалу (ч. 2 ст. 194 КК України), обліковано 927 кримінальних правопорушень, із них лише 147 особам було вручено повідомлення про підозру, направлено з обвинувальним актом до суду – 103 кримінальних проваджень (Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі, 2020). У 2021 за ч. 2 ст. 194 КК України обліковано 733 кримінальних правопорушення, 192 особам було вручено повідомлення про підозру та 141 кримінальне провадження – направлено з обвинувальним актом до суду (Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі, 2021). Різниця між кількістю зареєстрованих кримінальних правопорушень і кримінальних проваджень, у яких повідомлено про підозру та направлених з обвинувальним актом до суду, свідчить про проблеми у доказуванні обставин кримінального правопорушення, необхідність підвищення ефективності досудового розслідування.

Особливістю проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів, вчинених шляхом підпалу, є використання спеціальних знань. Аналізуючи думки вчених щодо визначення поняття «спеціальні знання», можна підсумувати, що спеціальні знання не є загальновідомими. Поняття «спеціальні знання» можна охарактеризувати як знання і навички їх застосування в певній галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, що отримані в процесі освітньої підготовки та професійної діяльності особами, яких залучають відповідно до норм кримінального процесуального законодавства з метою досягнення завдань кримінального провадження. Кримінальний процесуальний кодекс (КПК) України (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012) передбачає використання спеціальних знань у формі проведення експертизи, участі спеціаліста у слідчих (розшукових) діях. Саме на особливості проведення судової експертизи за даних умов ми звернемо детальну увагу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження майна розкривалися у дисертації А.В. Боднар (Боднар, 2019). Питання розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із підпалами та пожежами, розкривалися у таких дисертаційних дослідженнях: М.Л. Цимбал «Тактика огляду місця події при розслідуванні пожеж» (Цимбал, 1999), М.Ю. Бузинарський «Методика розслідування умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу» (Бузинарський, 2011). Окремі аспекти проведення судових експертиз за даних умов порушувалися у дослідженнях І.В. Пирога (Піріг, 2015). Однак особливості проведення судових експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, не розкриті у науковій та навчально-методичній літературі.

Мета статті. Метою статті є розкриття мети, завдань судової експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, та особливостей вирішення актуальних практичних завдань за даних умов.

Під час дослідження використовувалися різні методи наукового пошуку. Зокрема, порівняльно-правовий, історико-правовий, системного аналізу, системно-структурний метод, статистичні та емпіричні методи у формі анкетування практичних працівників (слідчих та експертів) та вивчення кримінальних проваджень, висновків експертів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід погодитись із думкою вчених, що «слідча (розшукова) дія» як збірне кримінальне процесуальне поняття – це система кримінальних процесуальних правил і умов, що здійснюються уповноваженою на те особою у конкретному кримінальному провадженні з метою виявлення, вилучення, дослідження і фіксації доказів (Бандурка, Блажівський, Бурдоль, 2012: 482). Власне слідчі (розшукові) дії мають пізнавальний і водночас процесуальний характер та розшукову спрямованість, сутність якої полягає у намаганні процесуальної особи розшукати й належним чином зафіксувати у відповідних процесуальних джерелах фактичні дані, що мають значення для кримінального провадження. Не менш важливою метою слідчих (розшукових) дій є перевірка раніше отриманих у цьому кримінальному провадженні доказів або інших встановлених фактів (Гончаренко, Нор, Шумило, 2012: 483).

Окремою формою використання спеціальних знань та слідчою (розшуковою) дією є залучення стороною кримінального провадження експерта та проведення експертизи. Вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство регламентує її проведення (ст. 242, 243, 244 КПК України). Так, згідно з ч. 242 КПК України «експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених ст. 244 КПК України, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права» (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012), а ч. 2 ст. 242 регламентує випадки обов'язкового призначення експертизи.

Правове регулювання інституту судової експертизи здійснюється із врахуванням положень закону України «Про судову експертизу» 1994 року (Про судову експертизу, 1994), Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 р. № 53/5 (Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, 1998).

Як засвідчило вивчення кримінальних проваджень (опрацьовано 192 матеріали), під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, проводилися такі види судових експертиз:

1) серед групи криміналістичних експертиз: почеркознавча (6,3%); технічна експертиза документів (22,9%); експертиза зброї та слідів і обставин її використання (6,8%); трасологічна (85,9%); фототехнічна (6,8%); вибухотехнічна (34,3%); техногенних вибухів (1,6%); матеріалів, речовин та виробів (лакофарбових матеріалів і покриттів (17,2%); полімерних матеріалів (9,9%); нафтопродуктів і пально-мастильних матеріалів (10,9%); спиртовмісних сумішей (11,5%);

2) серед групи інженерно-технічних експертиз: інженерно-транспортна (автотехнічна (20,3%); будівельно-технічна (5,7%); оціночно-будівельна (13,55); пожежно-технічна (100%); безпеки життєдіяльності (35,9%); електротехнічна (19,3%); комп'ютерно-технічна (8,3%); інженерно-механічна (8,3%);

3) серед групи товарознавчих експертиз: машин, обладнання, сировини (84,4%); транспортно-товарознавча (7,8%); військового майна, техніки та озброєння (7,8%);

4) судово-медична експертиза (за умов наявності потерпілих (34,3%)).

Перелічені експертизи можуть призначатися і проводитися як комплексні.

Наприклад, йдеться про призначення судово-медичної (за наявності потерпілих) та пожежно-технічної експертизи: перша встановлює причину та час настання смерті чи ступінь ушкоджень здоров'ю, друга – причину та осередок виникнення вогню, його напрямок та розповсюдження. При виявленні типових слідів, що вказують на підпал чи інсценування самозапалення, призначаються також судова електротехнічна, хімічна експертизи та експертиза матеріалів, речовин та виробів (Таран, Кіцелюк, Грига, 2017: 28).

Розглянемо особливості проведення найбільш поширених судових експертиз.

Передусім, це *пожежно-технічна експертиза*, яку за даних умов можна розглядати як обов'язкову. Основними завданнями пожежно-технічної експертизи є: визначення причин, умов та процесів виникнення пожежі; визначення часу та шляхів розповсюдження пожежі; визначення обставин, які сприяли виникненню та розповсюдженню пожежі; оцінка умов, засобів і способів гасіння пожежі; відповідність технічного стану об'єкта протипожежним нормам та ін. Основні вирішувані питання: де був осередок пожежі (місце виникнення початкового горіння)? Якими шляхами поширювався вогонь від осередку пожежі? Яка причина виникнення пожежі? Чи відповідав стан об'єкта вимогам Правил пожежної безпеки? Який час тривала пожежа? Чим пояснюється найбільш інтенсивне горіння в даному місці об'єкта? Чи можливе загорання даної речовини (матеріалу) від даного джерела запалювання? Чи можливе самозаймання даних речовин (матеріалів) за певних умов конкретного випадку? Яка температура самоспалахування даної речовини (матеріалу)? Яка максимальна температура горіння даних матеріалів? Чи не є причиною виникнення пожежі аварійний стан електричної мережі (коротке замикання, перевантаження тощо)? Що було первинним: пожежа чи вибух? З якої причини не спрацював автоматичний протипожежний пристрій? Чи належним чином використовувалась протипожежна техніка під час гасіння даної пожежі? Де розміщувались зони розвитку горіння, теплового впливу та задимлення з урахуванням наданих фактичних даних про речову обстановку місця пожежі? Яке джерело запалювання зумовило займання наявного горючого середовища (матеріалу, речовини) у місці формування осередку пожежі? Який механізм виникнення пожежі? Які обставини події пожежі зумовили її наслідки? Якими вибухо-, пожежонебезпечними властивостями характеризуються надані на дослідження матеріали (речовини)? Для вирішення вказаних питань експерту слід надати протокол огляду місця пожежі з усіма додатками, протоколи відтворення обстановки й обставин події, акт про пожежу та інші документи, складені службами пожежної охорони, а також речові докази (Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, 1998).

Важливою є *трасологічна експертиза*. Трасологія (від фр. *tracé* – слід і грецьк. *logos* – учення) – розділ криміналістики, який вивчає теоретичні основи слідоутворення, закономірності виникнення слідів, що відображають механізм вчинення кримінального правопорушення, а також розробляє рекомендації щодо застосування методів і засобів вивчення слідів, їх вилучення та дослідження з метою визначення обставин, суттєвих для розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень.

Криміналістичне значення дослідження трасологічних слідів визначається існуванням причинного зв'язку з подією кримінального правопорушення, фактом та механізмом власне підпалу злочину. За слідами та у результаті проведеної трасологічної експертизи можна з'ясувати: 1) індивідуальну тотожність об'єкта, яким залишений слід (ідентифікувати об'єкт); 2) групову належність об'єктів; 3) механізм слідоутворення; 4) окремі обставини злочинної події (спосіб проникнення в приміщення, кількість учасників злочинної події, їх анатомо-фізіологічні особливості, напрямок пересування злочинців, використання транспортних засобів, використання речовин та матеріалів для підпалу).

Трасологічні експертизи проводять у переважній більшості експерти Експертної служби МВС України. Переважно досліджуються сліди-відображення та сліди-предмети, а також мікрооб'єкти. Тип слідів зумовлює вид дослідження та експертизи. Сліди пальців рук досліджують за допомогою дактилоскопічної експертизи; сліди знарядь злочину на перешкодах, замках, пломбах, а також сліди транспортних засобів – трасологічної експертизи. Методика трасологічного дослідження, так само як і інша ідентифікація, складається з окремих і порівняльних досліджень, оцінки результатів і формулювання висновків.

Трасологічна експертиза розв'язує такі завдання: 1) ідентифікаційні, пов'язані зі встановленням тотожності об'єкта, що утворює сліди, за слідами-відображеннями; 2) діагностичні, пов'язані з механізмом утворення сліду, величиною прикладеної сили, часом утворення сліду, взаємним розміщенням знаряддя вчинення злочину і об'єкта, що сприймає сліди, послідовністю нанесення слідів, напрямом руху об'єкта, що утворює слід (транспорт, знарядь злочину тощо).

Обов'язковим під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, є проведення *товарознавчих експертиз*: машин, обладнання, сировини; транспортно-товарознавчої; військового майна, техніки та озброєння. Так, згідно з п. 6 ч. 2 ст. 242 КПК України проведення експертизи є обов'язковим для «визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням» (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012).

Йдеться про експертизу машин, обладнання, сировини та споживчих товарів. Її основними завданнями є: визначення вартості товарної продукції; визначення належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері; визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог УКТЗЕД; визначення змін показників якості товарної продукції; установа способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника; визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил (Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, 1998). За умови проведення експертизи машин, обладнання, сировини та споживчих товарів у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу основними питаннями, які ставилися на вирішення експерта, були: яка вартість об'єктів дослідження на території України? Яке найменування та призначення товарів? Які дефекти має конкретний товар? Чи є ці дефекти істотними? Чи можлива реалізація (експлуатація) товару за наявності виявлених дефектів? Який розмір матеріальної шкоди, заподіяної власнику майна внаслідок пошкодження цього майна (при пожежі, залитті тощо)? та ін. Важливим є уточнення, що на експертизу може бути поставлене питання про вартість відсутнього товару (майна). У таких випадках у документі про призначення експертизи (залучення експерта) зазначається про відсутність об'єкта та вказуються матеріали справи, на підставі яких повинна проводитись експертиза (рахунки, товарно-транспортні накладні, описи в позовних заявах, протоколах допиту потерпілих тощо) (Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, 1998). Така ситуація є однією із типових, виходячи із механізму та наслідків кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу.

Слід розглянути й такий вид товарознавчої експертизи, як транспортно-товарознавча. До числа основних завдань транспортно-товарознавчої експертизи належить визначення ринкової вартості колісних транспортних засобів, їх складових частин, а також розміру вартості матеріальних збитків, заподіяних власнику або володільцю колісних транспортних засобів, їх складових частин, унаслідок пошкодження останнього. Така експертиза проводилася у 7,8% кримінальних провадженнях, де в результаті підпалу було пошкоджено транспортні засоби.

Товарознавча експертиза військового майна, техніки та озброєння проводилася у 7,8% випадках, коли внаслідок дії пожежі було знищено чи пошкоджено сказане вище майно на особливих об'єктах. Експерт за даних умов може надати відповіді на такі питання: який розмір матеріального збитку, завданий у результаті пошкодження об'єкта, в тому числі з урахуванням наданої у розпорядження експерта калькуляції відновлювального ремонту? Який розмір матеріального збитку, завданий в разі повного знищення об'єкта, в тому числі в результаті бойових дій?

Основні питання, що ставляться на розгляд *судово-медичної експертизи*, залежно від обставин провадження, можуть мати такий зміст: які пошкодження є на труті та яких характер їх походження? чи викликані пошкодження на тілі потерпілого дією вогню чи вони є термічними? у прижиттєвий період чи після настання смерті були отримані потерпілим термічні пошкодження? від чого наступило удушся – від диму, газу, фізичного насилля чи чогось іншого? коли настала смерть потерпілого? яка причина настання смерті

потерпілого? чи переміщувався потерпілий під час пожежі? якщо так, то в якому напрямку він міг рухатись? які частини тіла потерпілого мають опіки та якого ступеня? (Таран, Кіцелюк, Грига, 2017: 28).

Висновки. У кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, висновок експерта є важливим джерелом доказів. Висновок експерта, як результат його пізнавальної діяльності, являє собою одність суб'єктивного та об'єктивного. Об'єктивність, зокрема, полягає в тому, що її джерелом є об'єкти матеріальної дійсності; по-друге, експертом встановлюються та оцінюються стійкі, індивідуальні та ідентифікаційно значимі ознаки об'єкту. Суб'єктивне полягає в тому, що все вказане не просто дзеркально копіюється, а творчо відображається у свідомості експерта, який проводив дослідження. Відповідно, наскільки експерт буде професійно підготовлений, наскільки структура особистості експерта буде відповідати моделі судового експерта, настільки буде висока результативність його пізнавальної діяльності в процесі експертного дослідження та власне висновку в цілому. На цьому етапі пізнавальна діяльність експерта тісно пов'язана з його засвідчувальною діяльністю, яка полягає в тому, що експерт повинен оформити увесь пізнавальний процес у відповідну форму фіксації його ходу та результатів, яка передбачена кримінальним процесуальним законом та відомчими нормативними актами. До перспективних напрямів розвитку судової експертизи у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, належать: вивчення закономірностей формування та розвитку наявних видів судових експертиз, розширення їх можливостей; зміцнення основи теорії судової експертизи; розробка і удосконалення засобів, методів і методик експертної діяльності; розробка програмного забезпечення судових експертиз; прогнозування процесів, що відбуваються в експертній практичній діяльності і завдань наукових досліджень в галузі судової експертизи. Окрема увага повинна бути звернена на збирання матеріалів – речових доказів для забезпечення процесу проведення судових експертиз. Передумовою є якісне та ефективне проведення огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О.М., Блажівський Є.М., Бурдоль Є.П. та ін. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. Харків : Право, 2012. Т. 1. 2012. 768 с.
2. Боднар А.В. Використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження майна : дис. ... на здобуття ступня доктора філософії. Київ, Національна академія внутрішніх справ, 2019. 205 с.
3. Бузинарський М.Ю. Методика розслідування умисного знищення або пошкодження майна шляхом підпалу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2011. 16 с.
4. Гончаренко В.Г., Нор В.Т., Шумило М.Є. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. коментар. Київ : Юстиніан, 2012. 1224 с.
5. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2020 року. *Сайт Офісу Генерального прокурора* : [сайт]. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id.
6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2021. *Сайт Офісу Генерального прокурора* : [сайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
7. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 08 жовт. 1998 р. № 53/5. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
9. Пиріг І.В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.
10. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
11. Таран О.В., Кіцелюк В.М., Грига М.А. Розслідування порушень встановлених законодавством вимог пожежної безпеки: метод. рек. Київ, 2017. 48 с.
12. Цимбал М.Л. Огляд місця події у справах про пожежі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків : Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, 1999. 20 с.

References:

1. Bandurka, O.M., Blazhivskyi, Ye.M., Burdol, Ye.P. ta in. (2012) Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : nauk.-prakt. koment. [Criminal Procedure Code of Ukraine: scientific-practical comment]: u 2 t. Kharkiv : Pravo. T. 1. 2012. 768 p. [in Ukrainian].
2. Bodnar, A.V. (2019). Vykorystannia spetsialnykh znan pid chas rozsliduvannya znyshchennia abo poshkodzhennia maina [Use of special knowledge in the investigation of destruction or damage to property]: dys. ...na zdobuttia stupnia doktora filosofii. Kyiv, Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. 205 p. [in Ukrainian].
3. Buzynarskyi, M.Iu. (2011). Metodyka rozsliduvannya umysnoho znyshchennia abo poshkodzhennia maina shliakhom pidpalu [Methods of investigation of intentional destruction or damage to property by arson]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09. Kyiv: Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. 16 p. [in Ukrainian].
4. Honcharenko, V.H., Nor, V.T., Shumylo, M.Ie. (2012). Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine: scientific-practical comment]: nauk.-prakt. Komentar. Kyiv : Yustynian. 1224 p. [in Ukrainian].

5. Iedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia po derzhavi za hruden 2020 roku [Unified report on criminal offenses in the country for December 2020]. Sait Ofisu Heneralnoho prokurora : [sait]. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id [in Ukrainian].
6. Iedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia po derzhavi za hruden 2021 [Unified report on criminal offenses in the country for December 2021]. Sait Ofisu Heneralnoho prokurora : [sait]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/prozareyestrovani-kryminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> [in Ukrainian].
7. Instruksiia pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychni rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen [Instruction on appointment and conduct of forensic examinations and expert research and Scientific and methodological recommendations on preparation and appointment of forensic examinations and expert research]: zatv. nakazom Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 08 zhovt. 1998 r. № 53/5. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> [in Ukrainian].
8. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: pryiniaty 13 kvit. 2012 r. № 4651-VI. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
9. Pyrih, I.V. (2015). Teoretyko-prykladni problemy ekspertnoho zabezpechennia dosudovoho rozsliduvannia [Theoretical and applied problems of expert support of pre-trial investigation]: monohrafiia. Dnipropetrovsk: Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. sprav; Lira LTD, 2015. 432 p. [in Ukrainian].
10. Pro sudovu ekspertyzu [About forensic examination]: Zakon Ukrainy vid 25 liut. 1994 r. № 4038-XII. *Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> [in Ukrainian].
11. Taran, O.V., Kitseliuk, V.M., Hryha, M.A. (2017). Rozsliduvannia porushen vstanovlenykh zakonodavstvom vymoh pozhezhnoi bezpeky [Investigation of violations of fire safety requirements established by law]: metod. rek. K. – 48 p. [in Ukrainian].
12. Tsymbal, M.L. (1999). Ohliad mistsia podii u spravakh pro pozhezhi [Fire scene review]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kharkiv: Nats. yuryd. akad. Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho. 20 p. [in Ukrainian].